

УДК 1(091)(477) «16/20»

DOI <https://doi.org/10.30970/2078-6999.2019.24-7>

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ:
ДО 25-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ІСТОРИЇ ФІЛОСОФІЇ**

Андрій Синиця

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: andrii.synysia.edu@gmail.com*

У статті з'ясовано особливості поступу історико-філософських досліджень, які проводили науковці Львівського університету від часу його заснування. Пояснено, чому в часи єзуїтської системи освіти університетські виклади історії філософії не дали відчутних результатів, але були дещо інтенсифіковані на хвилі популярності німецької філософії у кінці XVIII – на початку XIX ст. й, зокрема, репрезентовані у творчості П. Лодія. Як засвідчено у дослідженні, перший з відомих навчальних курсів, присвячених історії філософії, в Університеті прочитав М. Липинський 170 років тому (у 1850–1851 н. р.). Проаналізовано, яке місце і роль історико-філософській думці відводили К. Твардовський і його учні, хоча й зазначено, що справжнього розквіту вона набула з приходом А.С. Брагінця, який суттєво активізував вивчення історії української філософії й зокрема творчості Івана Франка. Окремо звернуто увагу на ті процеси, які передували створенню кафедри історії філософії, що стала функціонувати в Університеті з 1 вересня 1995 року. Проаналізовано основні здобутки викладачів кафедри за період її функціонування, які розбито на три напрями – історію зарубіжної й української філософії, а також логіку. Зауважено, що у вивченні зарубіжної філософії на кафедрі чимало уваги приділено як античним чи середньовічним філософським системам, так і сучасним концепціям у межах і аналітичної, і континентальної філософії; дослідження української філософії охопили погляди чималої плеяди мислителів (з Львівського університету, Києво-Могилянської академії й інших освітніх осередків), що суттєво збагатили духовну культуру українського народу; а наукові розвідки з логіки були присвячені особливостям її застосування в філософській, правничій і математичній площинах. Здійснено спробу представити наукову генеалогію викладачів кафедри. Разом з тим наведено основні відомості про підготовлені на кафедрі наукові кадри. Стверджено, що завдяки діяльності викладачів кафедри історія зарубіжної філософії стала більш проясненою й осмисленою в контексті української духовної культури, а українська філософська думка – більш відомою у світі.

Ключові слова: історія філософії, Львівський університет, українська філософія, Іван Франко, логіка.

Історія філософії привертала увагу багатьох учених ще з античних часів. Як відомо, уже Арістотель перед тим, як перейти до викладу основ своєї «Метафізики» [64] коротко в першій книзі охарактеризував погляди більш ранніх мислителів – Фалеса, Анаксімена, Діогена, Гіппаса із Метапонта, Геракліта з Ефеса, Анаксагора, Парменіда та інших, що давало змогу чітко зрозуміти, які напрацювання були тоді наявні у філософії, й чим власне їх можна доповнити. З часом кількість філософських концепцій лише зростала і потреба їхньої систематизації стала окремим науковим питанням, яке осмислювали Секст Емпірик, Діоген Лаєрський, В. Бурлей, Т. Стенлі, Я. Брукер і багато інших іноземних дослідників. З розвитком професійної філософії в Україні у XVI–XVII ст. поступово це питання

ставало все більш актуальним і для вітчизняних науковців. Щоправда, спершу їх цікавили погляди здебільшого християнських мислителів й власне філософські трактати самого Арістотеля. На їхнє вивчення значною мірою й була орієнтована тогочасна освіта і наука.

Такий підхід був особливо актуальним для єзуїтських колегій, з-поміж яких поступово стала виділятися саме Львівська, що 20 січня 1661 р. й отримала «гідність академії і титул університету». Звісно, пройшло чимало часу доки історико-філософські дослідження у Львівському університеті набули самостійного статусу, а історія філософії стала окремою навчальною дисципліною. Як відбувся цей процес частково можна довідатися з наукових розвідок В. Качмара і Р. Тарнавського [18], А. Синиці [52–53], фундаментального дослідження Л. Фінкеля й С. Старжинського [66], двохтомного видання «ENCYCLOPEDIA. Львівський національний університет імені Івана Франка» [65] тощо. Втім, вони не дають цілісного уявлення про те, яких основних результатів у царині історії філософії було досягнуто завдяки науковцям Університету. Тому метою пропонованої наукової статті є всебічний аналіз процесу становлення і розвитку історико-філософських досліджень у Львівському університеті.

Вивчення цього питання ґрунтоване на архівних матеріалах Державного архіву у Львівській області (ДАЛО), Архіву Львівського університету, працях викладачів кафедри. Задля реалізації поставленої мети процес викладу матеріалу розбито на такі два розділи: I. Формування основних напрямів історико-філософських досліджень (до 1995 року); II. Основні напрями наукової діяльності й здобутки кафедри історії філософії (від 1995 – дотепер). Такий підхід дасть змогу проаналізувати ті історико-філософські здобутки, яких досягли університетські науковці в минулому, й звернути увагу на події, що передували виникненню кафедри історії філософії, а також охарактеризувати її основні досягнення за 25-річну історію.

I. Формування основних напрямів історико-філософських досліджень (до 1995 року)

З позицій історичної ретроспективи основні здобутки в царині історії філософії до часу відкриття відповідної кафедри можна окреслити в площині питань: 1) становлення традиції викладання історії філософії до 1939 року; 2) особливостей вивчення історії української філософії в 1939–1991 роках; 3) організаційних дискусій, що передували відкриттю кафедри історії філософії (1991–1995).

Становлення традиції викладання історії філософії до 1939 року. За часів домінування у Львівському університеті єзуїтської системи навчання, що мала місце аж до закриття університету 1773 р., спричиненого заборонаю діяльності ордену єзуїтів, про окремі дослідження, які зорієнтовані на пошук закономірностей історико-філософського процесу, не йшлося. Річ у тім, що навчання в ту пору відбувалося по визначених підручниках й було чітко регламентовано приписами “Ratio studiorum” [70]. Для тогочасних професорів важливо було не розробляти власні курси, а насамперед слідувати традиції й використовувати схоластичний метод навчання. Звісно, виклад матеріалу у формі «квестій» (питань) передбачав можливість представлення різних поглядів на заявлену тезу, хибні з яких критикували. Втім, обґрунтування кожної тези було як цілковито узгоджене з правдами віри, так і мало стосувалося якихось інших питань. Тому поступ у тогочасній науці був незначний. Саму ж філософію розглядали як підготовчий курс до богослов'я й здебільшого зосереджувалися на вивченні логічного, фізичного і метафізичного вчення Арістотеля й дещо менше тих коментаторів, які прихильно ставилися до його поглядів, зокрема Томи Аквінського й Франциска Суареса.

Несуттєво ситуація у вивченні історії філософії змінилася й з відновленням Львівського університету австрійцями у 1784 р. Професор мав читати лекції за чітко встановленими

підручниками й не відхилятися від теми. Так, логіку й філософію новопризначений професор Віт Фреха, згідно з укладом 1801 р., читав за підручником німецького мислителя Й. Г. Х. Федера “*Institutiones logicae et metaphysicae*” (Геттінген, 1797, 4-те видання) [67], в якому наведено аналіз традиційних теоретичних питань логіки і метафізики й звернуто увагу в історико-філософському ключі на творчі пошуки мислителів як давніх, зокрема Зенона Елейського й Арістотеля, так і новочасних, а саме Т. Гоббса, Дж. Локка, Н. Мальбранша, К. Гельвеція, Г. Ляйбніца, Х. Вольфа, І. Ламберта, що, звісно, було поступом уперед порівняно з часами схоластичної філософії [див.: 52, с. 69–72].

Подальший поступ у вивченні філософії пов'язаний з рецепцією ідей І. Канта, яких фактично не торкнувся В. Фреха. Так, філософські погляди Петра Лодія, професора кафедри логіки, метафізики і моральної філософії у “*Studium Ruthenum*” (Руському інституті), відкритому у Львівському університеті 1787 року, формувалися під впливом поглядів І. Канта, а також представників школи Ляйбніца-Вольфа й Дж. Локка [див.: 26]. Оскільки навчання в Інституті велося українською мовою, то П. Лодій у 1790 р. запропонував власну україномовну філософську термінологію; переклав руською мовою другу частину латиномовного видання Х. Баумейстера «Настанови моральної філософії» [див.: 30]; підготував низку рукописних курсів лекцій. В одному з них, що зберігається у Львівській науковій бібліотеці імені В. Стефаника, а саме «Настановах логіки» (50 аркушів) [див.: 25], автор досліджував аспекти визначення філософії й логіки і їхніх ключових питань, окреслив основні філософські течії тощо. Свої ідеї він згодом розвинув у праці «Логічні настанови, які скеровують до пізнання та розрізнення істинного від хибного» (1815) [28], виданій коли він уже залишив викладання у Львівському університеті. Саме вона й дає більш чітко уявлення про його широкий історико-філософський кругозір. Він вважав, що філософські питання людині властиво було ставити від найдавніших часів, хоча як система знань філософія виникла саме у греків. Її перший період протривав до початку Римської монархії в епоху Августа, середній – до кінця XV – початку XVII століття, після чого з відновленням наук розпочалася нова філософія. Історія філософських систем у викладах П. Лодія постає систематичною, націленою на першоджерела, такою, що оцінює особисті заслуги автора, спрямованою на пошук істини. Зрештою, такою вона й повинна бути. Адже, долучаючись до думки попередніх мислителів, можна краще збагнути усю глибину філософської істини й споглядати мудрість як давно, так і нову. П. Лодій писав: «Історія філософських систем є достовірною оповідь про походження й успіхи всього того, що відкрито, побудовано і утверджено в колі діючого розуму, отже, вона є розглядом філософських творів, поділом їх відповідно до плину часу і належною оцінкою кожного твору» [28, с. 75]. Й додавав цікаву методологічну пораду: «З історії держав, освіти, з біографій і бібліографії філософів для історії філософських систем слід запозичити тільки те, що служить їх витлумаченню і поясненню» [28, с. 76], тобто те, що стосується суті історико-філософського процесу.

Попри певний прагматичний еkleктизм, властивий його філософським поглядам (наприклад, прийняття обґрунтованих висновків ідеалізму й матеріалізму та відкидання хибних), він все ж таки переконував будувати філософію на раціональних началах, у тісній співпраці з наукою логікою («... арбітром того, що повинно вважатися істинним, і що хибним» [28, с. 103]), історію якої він також розглянув у своїй *opus magna*. П. Лодій критикував схоластичну методологію пізнання, схвально ставився до розвитку досвідної науки й тому дещо критично висловлювався убік філософії І. Канта, епістемологічні принципи якої ведуть до заперечення об'єктивності навколишнього світу.

Після того як у 1802 р. П. Лодій переїхав викладати до Варшавського університету, аж до середини XIX ст. історико-філософська наука розвивалася слабо. Керівництво

університету стало шукати фахівця, який би репрезентував погляди нових німецьких філософів. Втім, після В. Фрехи усі наступні викладачі філософії – Йозеф Спінолі (1809–1811), Вацлав Міхал Фойгт (1811–1813), Микола Нападівич (1814–1825), Марселій Горак (1828–1830) й Ігнацій Ян Гануш (1839–1847) – робили акцент у викладах саме на філософії чи суміжних науках, а не на її історії. Зокрема, В.М. Фойгт у 1812 р. – першим в Університеті почав читати педагогіку, цікавився творчістю Арістотеля, переклав і прокоментував його трактати «Про душу» і «Риторіку», однак, як і префект рицарської Академії у Відні Й. Спінолі, просто не встиг розкрити свій науковий талант за два роки перебування в Університеті, хоча й мав власні лекційні курси з теоретичної і практичної філософії. А от М. Нападівич філософію читав знову ж таки за підручником Й.Г.Х. Федера, дещо додаючи «із власних скриптів» й у такий спосіб оновлюючи виклади. З 1819 р. він використовував у викладах підручник “Elementa Philosophiae” Й.К. Лікавеца [68]. Про філософські погляди самого М. Нападівича, вихідця з села Увисли, що на Тернопільщині, сказати годі, оскільки про його твори нічого не відомо. М. Горак, як клірик, більше цікавився релігійними викладами. Ф. Стронський свій посібник так і не опублікував – читав лекції по підручнику Лікавеца. Чеха І.Я. Гануша більше цікавили питання етики, метафізики, слов’янської міфології, історії світової культури. Зрештою, історією філософії виходила за межі зацікавлень оригінального австрійського мислителя і поета Йогана Вензеля (Вацлава) Гана (1763–1819), який з 1784 року був професором філології і естетики у Львівському університеті. Він більше цікавився проблемами мовознавства, естетики й історії літератури [див. також: 52, с. 72–75].

Певні зрушення в історико-філософських дослідженнях пов’язані з діяльністю Миколи Липинського (1807–1873), уродженця Львова й випускника філософського факультету Львівського університету, який 1849 року очолив у ньому кафедру філософії [див.: 27; 66, с. 318]. Наприклад, відомо, що в зимовому семестрі 1850/1851 н. р. однією з дисциплін навчальної програми філософського факультету Цісарсько-королівського університету імені цісаря Франца І у Львові була «Історія філософії» [60, с. 15], яку він читав разом із «Загальним вступом до філософії і загальної метафізики».

М. Липинський був неабияким реформатором системи філософської освіти¹ й доклав чимало зусиль, щоб історія філософії стала самостійним предметом наукових досліджень і окремою навчальною дисципліною. У сфері його наукових зацікавлень перебували ранні філософські системи. Тому не випадково, що у зимовому семестрі 1855–1856 н. р. він читав для філософсько-історичного фаху² курс «Історії філософії Стародавнього світу» разом із загальним курсом «Основ філософії моралі та філософії права» [61, с. 15], а в зимовому семестрі 1860/1861 н. р. – лекції з «Історії філософії античності» на додачу до «Основ філософії моралі» і «Логіки» [62, с. 15]. Через важку хворобу у 1870 р. М. Липинський був змушений вийти на пенсію й у зимовому семестрі 1870/1871 н. р. лектором з історії філософії, а також практичної філософії і «Критики чистого розуму» І. Канта значився Кароль Зигмунд Барак-Раппапорт (1834–1885) [63, с. 24], який, щоправда, уже в 1871 р. переїхав до Інсбрука.

За часів його наступника Е. Черкавського (1822–1896), який у 1871–1892 рр. очолював кафедру філософії у Львівському університеті інтерес до історико-філософських досліджень дещо зменшився. В Державному архіві Львівської області (ф. 26, оп. 5, спр. 2059) зберігся зошит-конспект його лекцій з педагогіки (арк. 219–295), історії філософії (арк. 296–338), логіки (арк. 166–189), спеціальної етики (арк. 190–210), спеціальної

¹ Зокрема, у 1862 р. він першим в Університеті читав лекції з філософії польською мовою.

² Одного з трьох фахів (поряд із математично-природничим і філологічним), на які ділили усі курси, що читалися на філософському факультеті у другій половині 50-х років XIX ст.

економіки (арк. 133–162), спеціальної логіки (арк. 87–129) [див.: 59]. З цього переліку зрозуміло, що найбільше уваги Е. Черкавський приділяв саме педагогіці. Як прихильник поглядів Й. Гербарта, він чимало зробив для реформування системи освіти, вдосконалення методик виховання і шкільного навчання. Саме його курс «Енциклопедія педагогіки» у 1879–1880 н. р. відвідував І. Франко, який у плані філософської освіти більше віддавав перевагу лекціям Ю. Охоровича (1850–1917) [37] – науковця, що в часи докторату у Ляйпцизькому університеті, завершеного захистом дисертації “*O warunkach świadomości*” (1874), захопився позитивістськими ідеями³, котрі згодом вплинули на процес формування науково-філософського світогляду Каменяра. Так у літньому семестрі 1877/1878 н. р. Іван Франко з-поміж інших прослухав його курс «Історії нової філософії природи», а в 1879/1880 н. р. – «Історії психології» й брав участь у практичних заняттях з філософії [дет. див.: 38]. Таким чином, І. Франко мав змогу бути добре обізнаним з історією зарубіжної філософії, а історію української філософської думки вивчав уже самостійно.

Окремі історико-філософські питання досліджував Олександр Раціборський (1845–1920), який у 1891 р. став надзвичайним професором філософії у Львівському університеті. Його студії, втім, не були системними. Зокрема, він цікавився етикою Спінози і логікою Дж. С. Мілля [51]. Дещо ґрунтовніше до вивчення історії філософії підійшов К. Твардовський, який першу лекцію у Львівському університеті прочитав 15 листопада 1895 р. І хоча вона відкривала його курс логіки, який у нього був тісно переплетений з філософією, згодом він чимало уваги присвятив вивченню саме історії філософії. Підсумком його наукової діяльності в історико-філософській площині стала поява у 1910 р. праці «Про середньовічну філософію: шість лекцій», які він називав «лекціями про так мало знану і цінovanу епоху людської думки» [71, с. IV]. У цьому творі він дослідив зв'язок середньовічної філософії з попередньою – античною і з християнством, з'ясував особливості патристики й схоластики, простежив дискусію номіналістів і реалістів, міркування пізніх схоластів, зокрема щодо питання двоїстої істини; а також ідей містиків, відношення теології і філософії, знання і віри тощо. Свій інтерес до викладів філософії К. Твардовський зберіг навіть після залишення посади професора у 1930 р. У статусі почесного професора наступного року, 1931-го, він прочитав в Університеті ще цикл лекцій «Історія філософії в нарисах».

Його ж численні учні – Я. Лукасевич, В. Вітвіцький, С. Лесьневський, К. Айдукевич, Т. Котарбінський, Т. Чезовський та багато інших – перебуваючи у Львівському університеті, присвятили свої праці здебільшого питанням логіки і психології. Лише згодом вони зацікавилися деякими історико-філософськими питаннями, зокрема Я. Лукасевич вивчав окремі питання історії логіки. Наступний же професор філософії у Львівському університеті – Роман Інгарден (у 1933–1939 рр.), зосередив увагу здебільшого на вивченні питань онтології, логіки та літературознавства [див.: 52, с. 76–80; 53, с. 35–39].

Особливості вивчення історії української філософії в 1939–1991 роках. З приходом радянської влади кардинально змінився кадровий склад і структура університету. Уже з жовтня 1939 р. функції викладу філософських курсів стала виконувати нововідкрита кафедра історичного та діалектичного матеріалізму, перейменована 1948 року в кафедру філософії. З-поміж її перших викладачів були випускники Харківського університету Андрій Степанович Брагінець (1903–1963) і Борис Григорович Кубланов (1905–1984), які прибули до Львівського університету за скеруванням Народного Комісаріату освіти УРСР. Згодом, після завершення II Світової війни, кафедру поповнили Олександр Олексійович

³ Ґрунтовне знання філософії позитивізму, що в той час набувала популярності в Європі, Ю. Охорович продемонстрував уже у праці «Вступ і загальний погляд на позитивну філософію (1872)» [69], в якій також наявні окремі відомості з історії філософської думки попередніх епох.

Ковальов (1908–1970), Тамара Яремівна Старченко (1926–2010), Андрій Іванович Пашук (нар. 1927 р.) та інші. Попри вкрай заідеологізовані і несприятливі для філософії часи, завдяки організаційному хисту й зусиллям першого завідувача кафедри філософії, а заодно й декана історичного факультету й проректора з навчальної роботи (у 1949–1952 рр.) А.С. Брагінця наукові пошуки викладачів кафедри, окрім питань діалектичного та історичного матеріалізму, логіки, етики, естетики чи філософії науки, вдалося значною мірою спрямувати й у русло дослідження історії філософії, особливо української, що згуртувало довкола нього чимало її прибічників. У цьому аспекті доцільно виділити наукові розвідки А.С. Брагінця, А.І. Пашука й М.М. Олексюка.

А.С. Брагінець у своїх наукових дослідженнях торкався питань філософської і суспільно-політичної думки українських мислителів ХІХ – початку ХХ ст. (зокрема цікавився філософією у Львівському університеті), осмислював засади діалектичного матеріалізму й закономірності історико-філософського процесу та найбільше став відомим завдяки вивченню філософських поглядів Івана Франка [див. життєпис і аналіз науково-філософського доробку А. Брагінця у: 19]. Творчість Каменяра привернула увагу А.С. Брагінця фактично одразу після прибуття до Львівського університету, якому 8 січня 1940 року присвоїли ім'я Івана Франка. Підсумком його наукових пошуків про Каменяра стала монографія «Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка» [3], опублікована у Львові 1956-го року. Через 5 років він на її основі захистив докторську дисертацію [1, арк. 261]. Назване дослідження стосувалося як філософських, так і суспільно-політичних, літературних, релігійних, естетичних і багатьох інших поглядів І. Франка, якого А.С. Брагінець охарактеризував як «мислителя з широким світоглядом, який не тільки дійшов до наукового розуміння природи й суспільства в їх історично минулому розвитку, а й дивився вперед, у майбутнє історії людства, для наближення якого він невтомно і з гарячою пристрасстю трудився» [3, с. 123]. Все це було б неможливо без світоглядного підґрунтя філософських пошуків Каменяра, опертого, за визначенням А.С. Брагінця, на принципі критичного реалізму, просвітницького гуманізму й революційного демократизму [3, с. 124].

Примітно, що темі української філософії А.С. Брагінець відводив вагоме місце й у курсі загальної історії філософії. Для нього було важливо продемонструвати, що українська філософська думка є тісно вплетена канвою власних ідей у загальносвітовий філософський процес. Так, у його «Нарисах історії філософії» [2] ідеї професорів Києво-Могилянської академії й Г. Сковороди охарактеризовані як невіддільний складник епохи Просвітництва, а постать Тараса Шевченка посідає важливе місце у властивій для європейських народів боротьбі проти соціального й національного гніту, утвердження прав і свобод простої людини. Обґрунтовувати значущість цих ідей, осмислювати їхню суть і покликана філософія. Вона не має бути відірваною від суспільного життя, оскільки в такому разі від неї буде мало користі. Зі свого боку, історія філософії, як зауважив А.С. Брагінець, «дає відповідь на питання про те, як формуються, розвиваються і збагачуються науково-філософські поняття, уявлення та ідеї про відношення свідомості до буття, про загальні закономірності буття і пізнання, про закони і категорії логіки» [2, с. 9–10]. Саме зосередившись на вивченні історії філософії, можна поступово із окремих відносних істин перейти до науково-філософського осягнення істини абсолютної.

Потребу в акцентуванні на вивченні історії української філософії чітко усвідомив і учень А.С. Брагінця Андрій Іванович Пашук, який по завершенню історичного факультету Львівського університету й однорічних курсів підготовки викладачів суспільних наук на відділі філософії у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка в 1951 р. став старшим викладачем кафедри філософії. В цьому плані на особливу увагу заслуговують його монографії «Соціологічні і суспільно-політичні погляди

С.А. Подолинського» (1965) [41], на підставі якої у 1967 р. А.І. Пашук захистив докторську дисертацію, і монографія «Іван Вишенський – мислитель і борець» (1990) [39].

С.А. Подолинський цікавий передусім своїми оригінальними поглядами на розвиток суспільства. «Вивчення їх, – як зауважує А.І. Пашук, – має принципіальне значення для з'ясування питань його суспільно-політичних і соціологічних поглядів» [41, с. 27]. Йдеться насамперед про погляди на працю як основу суспільного життя; про особливості історичного розвитку суспільства, питання революційних змін і держави у контексті суспільно-політичної думки того часу. А от досліджуючи особу Івана Вишенського, А.І. Пашук багато в чому розвинув погляди Івана Франка на творчість відомого полеміста, хоча й надав їм явно вираженої філософської оцінки й відмінних трактувань. Він звернув увагу як на філософсько-релігійні вчення кінця XVI – початку XVII ст., так і на його трактування буття людини, пізнання істини і суспільного ідеалу. Автор зауважив, що: «Філософсько-релігійні погляди Вишенського органічно поєднуються з раннім християнством, яке він розглядав як еталон та критерій істинності тої чи іншої християнської церкви» [39, с. 16]. Мислитель вбачав у процесі удосконалення духовної сутності людини можливість досягти щастя, а пізнаючи істину, оволодіти знаннями і Божою мудрістю.

Зі свого боку, Мирослав Миронович Олексюк (який працював на кафедрі філософії у 1953–1964 рр., після чого очолив Львівський інститут суспільних наук), у травні 1955 р. під керівництвом А.С. Брагінця захистив дисертацію «Суспільно-політичні та філософські погляди Лесі Українки» [35], в якій у руслі ідей свого часу характеризував світоглядні засади її творчості. Автор виокремлював вплив Т. Шевченка на формування світогляду Лесі Українки, хоча й характеризував її погляди у контексті матеріалістичного вчення з властивими йому антирелігійними трактуваннями. До того ж він у руслі ідейних протиріч проаналізував особливості філософських поглядів західноукраїнського письменника і публіциста, що сформувався як мислитель під впливом свого вчителя К. Твардовського – Степана Олексюка (Тудора), якому доводився племінником [36]. Щоправда, у зв'язку з тодішньою заідеологізованістю творів філософський складник у роботі не завжди був ґрунтовно представлений. Ймовірно й тому, що їй і сам С. Олексюк присвятив цьому небагато уваги.

Отже, завдяки діяльності викладачів кафедри українська філософська думка суттєво розширила свої світоглядні горизонти. Звісно, потрібен був час, щоб оцінка їхньої творчості не зазнавала впливу тодішньої ідеології. В 70–80 рр. XX ст. дослідницькі акценти у вивченні філософії в Університеті були дещо зміщені у бік етичної і логічної проблематики, питань філософії науки, що знову ж таки давало змогу бути поза межами тогочасних ідеологічно-політичних реалій. З новою силою історико-філософські дослідження в Університеті стали провадити уже за часів незалежності України⁴.

Організаційні дискусії, що передували відкриттю кафедри історії філософії (1991–1995). Процес активного обговорення ідеї відкриття філософського факультету в Університеті розпочався ще на початку 1990-х рр. Вчена рада університету 3 липня 1991 р. прийняла рішення з метою відкриття філософського факультету утворити комісію для підготовки системи заходів на чолі з проректором А.Ф. Карасем. До роботи комісії залучили проф. А.І. Пашука, доц. В.В. Кондзьолку, доц. В.П. Мельника, доц. З.Г. Ватаманюка, проф. І.О. Вакарчука, проф. А.Г. Хорунжого, д-ра юрид. наук М.В. Костицького, доц. Л.Г. Баїка, доц. І.О. Баклицького [44, арк. 50–51]. Погодивши різного роду організаційні моменти, в листопаді 1991 р. вирішили, що на філософському факультеті провадитимуть навчання за спеціальностями «філософія» та «психологія» з денною формою навчання. Для цього

⁴ Щодо історії викладання логіки у Львівському університеті до 1939 р. див. [53]. А от праці з логіки, які здійснювали у Львівському університеті в 40–80-х рр. XX ст. О.О. Ковальов (у 1948–1949 рр. очолював кафедру логіки), викладачі В.С. Вареник, Д.П. Кирик, В.К. Астаф'єв, а згодом і Н.В. Кармишева потребують окремої наукової розвідки, як зрештою й тогочасні питання етики й філософії науки.

у вересні–жовтні завершили процедуру поділу загальноуніверситетської кафедри педагогіки і психології на кафедру педагогіки і кафедру психології⁵, після чого кафедру психології разом із кафедрою філософії визначили як дві структуроутворювальні кафедри філософського факультету [49, арк. 98–99].

11 лютого 1992 року ректор Львівського університету відповідно до перспективного плану розвитку видав указ про відкриття з 1992/1993 н. р. в університеті філософського факультету, на який було покладено функції: 1) підготовки спеціалістів зі спеціальностей «філософія» та «психологія»; 2) виконання наукових досліджень з проблем філософії; і 3) підготовки наукових кадрів через аспірантуру [32, арк. 105]. На перший курс прийняли рішення набрати 50 студентів⁶. Невдовзі, з 27 березня, першим деканом філософського факультету став доктор філософських наук, професор А.І. Пашук, який на той час обіймав посаду завідувача кафедри філософії⁷.

Усвідомлюючи потребу у розмежуванні філософських й історико-філософських досліджень в Університеті, А.І. Пашук виступив з ініціативою утворення нової кафедри. Ще 2 червня 1994 року на вченій раді філософського факультету він окреслив те коло проблем, з яким зіштовхнувся факультет невдовзі після відкриття. Йшлося про збільшення обсягу навчально-методичної роботи кафедри філософії; появу нових курсів і збільшення об'єму уже наявних курсів з історії філософії і філософії; широку аудиторію, для якої читають курс історії філософії – це, крім філософського факультету, ще п'ять; наявність чималої кількості історико-філософських дисциплін, які викладають на факультеті; організаційні моменти, пов'язані з написанням курсових робіт, тощо. Свої міркування він підсумував думкою про те, що за таких умов «... об'єктивно створюються окремі сфери навчально-методичної роботи – з історії філософії та філософії, які вимагають уже певного усамостійнення. Можна вважати, що визріли умови, щоб поділити існуючу кафедру філософії на кафедри історії філософії та філософії» [47, арк. 1]. Присутні на засіданні Вченої ради факультету у кількості 10-ти осіб прийняли до відома інформацію проф. А.І. Пашука й запропонували внести на вчену раду університету пропозицію про поділ кафедри філософії на кафедру загальної філософії й історії філософії.

Треба зауважити, що у ті часи факультет шукав оптимальної структурно-організаційної форми й, наприклад, проректор А.Ф. Карась висловив пропозиції про перспективи відкриття кафедри української філософії й підготовку умов для започаткування спеціальності філософія управління [47, арк. 2]. Втім, першопочатково взялися саме за відкриття кафедри історії філософії, адже попереду було ще чимало роботи. Вперше питання про поділ кафедри філософії винесли на засідання вченої ради університету 30 листопада 1994 р. Після доповіді А.І. Пашука для розгляду цього питання створили комісію у складі проректора доц. А.Ф. Карася, проф. О.І. Бобика, проф. З.Г. Ватаманюка, проф. С.А. Макаручука, проф. В.Й. Здоровеги, канд. істор. наук. Я.Й. Грицака [48, арк. 165]. На подальшому засіданні від 5 квітня 1995 р. ще раз затвердили комісію (до її складу додали ректора проф. І.О. Вакарчука, проф. Я.Й. Довгого, доц. В.Г. Синюшку й проф. А.І. Пашука) [45, арк. 22], й про результати роботи комісія відзвітувала уже 17 травня 1995 р. Було прийнято рішення доручити вченій раді розглянути питання структурних змін факультету до січня 1996 р. [46, арк. 34]. Всі робочі моменти вдалося владнати значно швидше, й уже 6 липня вийшов наказ ректора Львівського державного університету імені Івана Франка № 986 про поділ

⁵ На засіданні Вченої ради університету від 25.09.1991 р. вирішили поділити кафедру педагогіки і психології й усі організаційні питання владнати до 15.10.1991 р. [50, арк. 68].

⁶ Що цікаво, перший випуск філософського факультету у 1997 р. склали 42 осіб, з яких 17 за спеціальністю «Філософія» і 25 за спеціальністю «Психологія» [31, арк. 135–136].

⁷ Про історію філософського факультету див. також [29].

кафедри філософії, виданий на підставі ухвали вченої ради Університету від 17 травня 1995 року (протокол № 10/5). Згідно з наказом було постановлено:

«І. Поділити з 1 вересня 1995 року кафедру філософії філософського факультету на дві кафедри:

1.1. Кафедру філософії;

1.2. Кафедру історії філософії» [33, арк. 27].

Треба зауважити, що на той час кафедра філософії була однією з найбільших в університеті і складалася з 24 викладачів: завідувача, проф. А.І. Пашука, професорів Т.Я. Старченко і В.П. Лисого, доцентів Н.В. Карамішевої, В.В. Кондзьолки, А.Т. Нечипорука, Є.І. Джигіля, Є.І. Москалець, Б.Ю. Поляруша, А.Ф. Литвиненка, М.П. Альчук, І.С. Захари, І.О. Йовчак, Л.П. Мамай, М.І. Гайковського, В.П. Мельника, а також асистентів – Л.М. Сафоник, О.Ф. Макарця, І.О. Добропас, Ю.М. Вільчинського, С.В. Бовгач, В.П. Терещенка, О.В. Фешовця, А.Й. Дахнія. Напрями її діяльності охоплювали питання гносеології, онтології, діалектики, логіки, історії української і зарубіжної філософії, соціальної філософії і філософії науки. Після нетривалих дискусій прийняли рішення, що на кафедрі історії філософії читатимуть усі історико-філософські дисципліни, а також логіку. Подібна практика поєднання історико-філософських і логічних дисциплін мала уже певну традицію в Київському університеті імені Тараса Шевченка, а тому виявилася доцільною і у Львові.

Згідно з наведеним наказом після розподілу за кафедрою філософії залишалася підготовка спеціалістів за спеціалізацією «філософія» в рамках спеціальності 7.030101 «Філософія», тоді як на кафедрі історії філософії мали готувати фахівців за спеціалізацією «історія філософії» в рамках тої самої спеціальності. У результаті структурно-організаційних змін на факультеті приміщення кафедри філософії розподілили між деканатом (ауд. 302) і кафедрою історії філософії (ауд. 303). Сама ж кафедра філософії стала дислокуватися в 316 ауд. Відповідно до потреб нової спеціалізації на кафедрі історії філософії з 1 вересня перейшли семеро викладачів кафедри філософії, а саме: завідувач Андрій Іванович Пашук, доценти Володимир Володимирович Кондзьолка, Ігор Степанович Захара і Неллі Василівна Карамішева, а також асистенти – Валерій Павлович Терещенко, Світлана Володимирівна Бовгач і Андрій Йосипович Дахній [34, арк. 171–178].

II. Основні напрями наукової діяльності й здобутки кафедри історії філософії (від 1995 – дотепер)

Загалом тематика наукових досліджень викладачів кафедри охоплювала питання: 1) історії зарубіжної філософії; 2) історії української філософії; 3) логіки, які й проаналізуємо детальніше (про наукові теми, які виконували в межах робочого часу на кафедрі історії філософії, див. табл. 1).

Історія зарубіжної філософії. Для того щоб висвітлення історико-філософської проблематики було якомога послідовнішим і виваженим, з самого початку викладачі кафедри досліджували різні філософські епохи: В.В. Кондзьолка – античність, А.І. Пашук – Середньовіччя, В.П. Терещенко – Новий час, А.Й. Дахній – новітню філософію. Це було цілком слушно, оскільки відповідало їхнім науковим зацікавленням. Так, ще 1993 р. В.В. Кондзьолка опублікував «Нариси історії античної філософії» [21]. Як знавець давньогрецької мови, автор проаналізував наявні історико-філософські першоджерела з античної філософії й дав ґрунтовну оцінку її місцю в історії. Він писав: «Одним з найбільш величних творінь у духовній скарбниці античності, безперечно, слід визнати старогрецьку філософію. Виникнувши понад дві тисячі років тому в конкретних історичних умовах стародавнього світу, вона стала першою формою теоретичного засвоєння людиною навколишньої дійсності і поклала початок історії наукового пізнання» [21, с. 3].

Таблиця 1

Наукові теми кафедри історії філософії

Терміни виконання	Назва теми, номер держреєстрації	Науковий керівник
1999–2006 (продовжена 2.12.2003)	Історія філософської думки в Україні: традиції та перспективи розвитку, 0103U006794	проф. А.І. Пашук
1999–2001	Сучасна логіка та методологія	доц. Н.В. Карамішева
01.07.2007–12.09.2010	Концептуальні засади філософської думки в Україні: історія і сучасність, 0107U007416	проф. А.І. Пашук
01.2010–12.2012	Основні проблеми становлення та розвитку української філософії, 0110U003156	проф. А.І. Пашук
01.2013–12.2015	Методологічні проблеми дослідження української філософії, 0113U000871	проф. А.І. Пашук
01.2016–12.2018	Історія української філософії в контексті європейської духовної культури, 0116U001700	проф. А.І. Пашук
01.2019–12.2021	Методологія історико-філософських досліджень, 0119U002410	доц. А.Й. Дахній

Ідеї іонійських натурфілософів, елейців, фісіологів п'ятого століття до н. е., атомістів, Сократа і представників різних сократичних шкіл, Платона і учнів його Академії чи Аристотеля з його послідовниками-перипатетиками постають у праці В.В. Кондзьолки як чітка система поглядів давніх мудреців, що дає нам змогу зануритися в глибини людського духу. Сам же автор не обмежував сферу своїх наукових зацікавлень лише давньогрецькою філософією, а й досліджував основні тенденції розвитку середньовічної філософії – від часів Александрійської школи й до пізньої схоластики Й.Д. Скотта і В. Оккама, а також містики М. Екгарта [20]; окремо вивчав філософські ідеї останнього римлянина Северина Боеція [див.: 22], цікавився, чим загалом є філософія з погляду її історії [24] й у її духовно-інтелектуальному просторі [23].

Масштабним виданням з історії середньовічної філософії є підручник «Нариси з історії філософії Середніх віків» А.І. Пашука [40]. У ньому автор підсумував свій багаторічний виклад курсу середньовічної філософії для студентів філософського факультету. Дослідження розпочато з вивчення раннього періоду розвитку християнства, особливо увагу приділено творчості апологетів, Кападокійських отців, Св. Августина, арабській філософії в Багдадській і Кордовській школах, візантійській і західноєвропейській схоластичній, а також аналізу гуманістичних і натурфілософських ідей епохи Відродження, містицизму і реформації. У праці не лише проаналізовано історію філософії, а й продемонстровано, як та взаємопов'язана з тогочасною культурою, наукою, суспільно-політичним життям. Власну дослідницьку позицію А.І. Пашук пояснив і обґрунтував у такий спосіб: «Звісно, середньовічна філософія органічно пов'язується з релігійною проблематикою, проте як така полягає в чомусь окремому, відмінному, самодостатньому... Слід відзначити, що середньовічна філософія, йдучи загалом у руслі теоцентризму, не забувала про антропоцентризм в умовах земного життя людини, що особливо знайшло свій широкий вияв у добу Відродження. Середньовічна філософія успадкувала духовний доробок греко-римської філософії, створила нові цінності у світлі потреб людини з погляду її духовно-релігійного існування, підготувала ґрунт для подальшого розвитку філософії в епоху Нового часу» [40, с. 639]. Зрештою, й сьогодні ідеї філософії Середніх віків привертають увагу дослідників й інспірують наукові пошуки.

Так, А.Й. Дахній, досліджуючи історію західної філософії, продемонстрував, що неотомізм поряд із позитивізмом й екзистенціалізмом є однією з трьох потужних філософських течій, через призму яких можна репрезентувати сучасну філософію. Щоб реалізувати це завдання, він, як і А.І. Пашук, а ще раніше А.С. Брагінець, також обрав жанр нарисів філософії, який дає змогу в авторський спосіб розставляти дослідницькі акценти, маючи намір охопити у процесі аналізу велику кількість філософських ідей, концепцій і напрямів певної епохи. Концептуальний підхід А.Й. Дахнія, викладений у навчальному посібнику «Нариси історії західної філософії XIX–XX ст.» [5], полягає у тому, щоб зосереджуватися не стільки на школах чи напрямах, які попросту не існують самі по собі, скільки на окремих постатях. Звісно, найбільш репрезентативних постатях найбільш репрезентативних напрямів. Зокрема, в книзі йдеться про позитивіста О. Конта, представника другої хвилі позитивізму Е. Маха, логічних позитивістів М. Шліка і Р. Карнапа, мислителів-аналітиків Б. Рассела і Л. Вітгенштайна, критичного раціоналіста К. Поппера; передекзистенціаліста С. К'єркегора, екзистенціалістів К. Ясперса, М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра; неотомістів Ж. Марітена й Е. Жільсона. Автору вдається не лише детально дослідити їхні філософські погляди, а й простежити, як ті чи інші події в житті мислителя згодом впливали на сутність його філософської концепції. Загалом головними тенденціями західної філософії А.Й. Дахній називає: 1) радикалізацію антропоцентризму; 2) дивовижну строкатість, мозаїчність і різноплановість позицій; 3) зникнення важливих течій і шкіл й появу «синтетичних» спроб поєднання в межах однієї концепції різних філософських ідей, засвоєних на рівні мотивів, окремих підходів чи аспектів [5, с. 5]. Окремо він звертає увагу й на те, що позитивістський напрям у західному мисленні суттєво споріднений з логіко-лінгвістичним і природничо-науковим підходами; екзистенціалістський – з літературою, мистецтвом і гуманітарною культурою загалом; а неотомістський – з релігією (християнством). Їхніми найпоказовішими моментами були лінгвістичний (для позитивістсько-аналітичної лінії) й антропологічний (в екзистенціалізмі й неотомізмі) повороти.

Власне ідеї екзистенціалізму ще ґрунтовніше А.Й. Дахній дослідив у монографії, присвяченій творчості М. Гайдеггера [4]. Виявляючи генезу і сутність філософії цього мислителя, автор писав: «... філософія Гайдеггера була вельми самобутнім відгуком на духовні проблеми його власної драматичної епохи (передовсім першої половини XX століття в Європі загалом і Німеччині зокрема), інспірувалася й іншими інтелектуальними впливами (вже згадувані феноменологія, «філософія життя», а також герменевтична духовна традиція), проте не могла не зважати на здобутки екзистенційного мислення, як воно склалося в попередні, причому подекуди вельми віддалені часи» [4, с. 8]. Таким чином, автор простежує специфіку екзистенційної думки, починаючи з часів Св. Августина, Б. Паскаля, С. К'єркегора, віднаходить її мотиви в українській духовній культурі – у С. Сковороди, Т. Шевченка, В. Стуса, й у такий спосіб доводить історичну тяглість філософської традиції.

Разом із дослідженнями континентальної філософії на кафедрі важливе місце сьогодні приділено й вивченню аналітичної філософії. Так, у монографії А.С. Синиці «Сучасна аналітична філософія: від прагматики мови до концептуалізації свідомості» (2017) [55] з'ясовано специфіку аналітичного філософування на сучасному етапі розвитку філософської думки, зумовленому прагматичним і когнітивним поворотами в аналітичних дослідженнях. Особливу увагу звернуто на дискусії щодо понять смислу і значення, референції, істини, а також характерні для аналітичної філософії свідомості і філософії штучного інтелекту як її ключового напрямку – питання *mind-body problem*, а також інтенціональності, квалія, розуміння, самості, штучної особистості тощо. Різноманіття філософських концепцій і підходів до вирішення питань сучасного аналітико-філософського дискурсу дало змогу визначити аналітичну філософію на підставі плюралістичного

підходу як: «а) *ніствітгенинтайніанську філософію*; <...> б) *постлінгвістичну філософію*; <...> в) *неформалістсько-аналітичну філософію*; <...> г) *прагматико-когнітивну філософію*» [55, с. 13–14]. До того ж в історико-філософській площині простежено, як поступово в аналітичній філософії відбувся перехід від вивчення прагматики мови до концептуального дослідження її передумови – свідомості.

Зрештою, цілісний виклад історії філософії наведений у працях І.С. Захари «Лекції з історії філософії» (1997) [9] й У.В. Хамар «Історія філософії: курс лекцій» (2008) [57]. Наголошуючи на важливості історії філософії в контексті філософських знань, І.С. Захара писав: «...філософія, розвиваючись, не може не звіряти свого поступу зі своєю історією. Тому не випадково історія філософії постає невіддільною складовою частиною самої філософської теорії. Сформульовані в ході історичного розвитку філософії ідеї зберігають свою актуальність і для теперішності, і для будуччини. Такі філософські ідеї є вічними, і кожне нове покоління повертається до них, черпаючи там своє натхнення для дальшого розвитку цієї форми суспільної свідомості» [9, с. 7]. Філософський світогляд відмінний від міфологічного чи релігійного й перебуває у тісному взаємозв'язку з науковим, при тому формує основу духовної культури взагалі, і її важко уявити без історії філософії. Філософська культура народів Далекого та Близького Сходу, античних, середньовічних, ренесансних, новочасних чи сучасних мислителів (як зорієнтованих на науку, літературу чи мистецтво, так і на релігію), яких аналізує І.З. Захара, лише доводять цінність їхніх ідей і для сьогодення.

У.В. Хамар своє дослідження розпочала із з'ясування того, як співвідносяться між собою історія філософії і філософія. Взаємозалежність між ними вона означила так: «Ключем до розуміння філософії є її історія. Без знання історії філософії неможливо зрозуміти сучасні філософські ідеї, дослідження і праці... Водночас неможливо глибоко зрозуміти історію філософії без попереднього з'ясування питання, що таке філософія» [57, с. 4–5]. І якщо філософія виявляється спрямованою на осмислення людиною головних питань свого існування, визначення ставлення людини до світу, що фіксують у відповідних філософських системах, то історія філософії покликана насамперед з'ясувати особливості їхнього становлення і розвитку. З-поміж них У.В. Хамар виокремила філософські системи від часів Стародавнього світу й до посткласичної європейської філософії XIX ст. Щоб краще зануритися у глибини філософської думки, У.В. Хамар у співавторстві з В.В. Кондзьолкою видала працю «Світ філософії» (2008) [58], що містить витяги з першоджерел філософських творів Платона, Арістотеля, Тита Лукреція Кара, Аврелія Августина, Северина Боеція, Томаса Мора, Рене Декарта, Григорія Сковороди та Івана Франка. Таким чином, і українські мислителі посіли достойне місце у колі визнаних давніх філософів інших народів.

Історія української філософії. Активні дослідження з історії української філософії проводили А.І. Пашук й І.С. Захара. Перший з них – А. І. Пашук – розвинув філософсько-франкознавчі студії свого вчителя А. С. Брагінця і доклав чимало зусиль для того, щоб творчий геній Івана Франка посів вагоме місце в історії українського націотворення й поступу духовної культури. Другий – І.С. Захара – став одним з впливових дослідників філософії Києво-Могилянської академії й чимало посприяв тому, щоб її ідеї стали відомими широкому загалу.

Своєрідним підсумком багаторічних франкознавчих студій А.І. Пашука став вихід монографії «Філософський світогляд Івана Франка» (Львів, 2007). У цій праці автор детально дослідив ідеї філософської антропології у творчості Каменяря, його тлумачення історії і суспільного розвитку, соціальних прав, критики соціалізму, плекання української національної ідеї як невіддільного елемента визвольної боротьби українського народу;

погляди на релігію тощо. Віднаходячи першопринцип франкової філософської думки, А.І. Пашук писав: «У творчості І. Франка важливе місце займає проблема історії та суспільного розвитку, яку він трактує фактично з позиції антропології... [І. Франко] аналізує суспільне життя та історію як вияв та реалізацію діяльності людини, суспільних верств, народу, людства <...> Людина виступає як визначальний та основоположний чинник, як стрижень, навколо якого розгортається історія у своєму нестримному розвитку та суспільний прогрес» [42, с. 38]. Прагнення людини задовольнити свої фізичні і духовні потреби спричиняє соціально-економічні, політичні та духовні перетворення в суспільстві, які, відповідно, стають антропологічно детерміновані та вмотивовані.

Ідея досягнення національної й державницької самостійності стає однією з таких духовних потреб суспільства. Каменяр доклав чимало зусиль, щоб обґрунтувати цю ідею й наблизити час її реалізації. «Отже, І. Франко й виступив не лише як захисник і речник долі українського народу, але й як пророчий возвіститель великої ідеї творіння української нації, що цілком і своєчасно відповідало вимогам актуальної перспективи визвольної боротьби поневоленого народу», – підсумував А.І. Пашук [42, с. 196]. Самостійність нації є її природним станом, а визначальним чинником націотворення є українська мова. Розуміння цієї істини є необхідною умовою поступу українства. Й дуже часто перешкодами на його шляху ставали різного роду суспільно-політичні вчення на кшталт марксизму і соціал-демократизму. Франкове ставлення до них А.І. Пашук проаналізував у монографії «І. Франко про марксизм і соціал-демократизм» (2013) [43], в якій чітко продемонстровано, що з самих початків свого виникнення ці ідеології були неприйнятними для розвитку українського суспільства в соціально-економічній, політичній та національній площинах.

А от дослідження історичних витоків вітчизняної духовної культури здійснив І.С. Захара. Його найбільшою заслугою у науковому плані є переклади з латинської мови творчої спадщини професора Києво-Могилянської академії Стефана Яворського. Завдяки його перекладацькому хисту твори цього могилянця стали відомими не лише пересічному читачу, не байдужому до долі історії української філософії і духовної культури, а й взагалі науковцям, адже існували здебільшого в рукописних списках і потрібні було докласти величезних зусиль, щоб їх коректно розшифрувати й, зрештою, перекласти українською мовою. Свій задум він почав реалізовувати ще працюючи в Інституті українознавства АНУ, коли 1992 року опублікував перший том тритомного видання, що вмістив його Велику і Малу логіку. Другий том – із природничо-науковими розділами філософського курсу Стефана Яворського, з'явився 2018 р. [див.: 56].

У період між ними з'явилися дві інші наукові розвідки – монографія «Академічна філософія України (XVII – I пол. XVIII)» (2000) [8], присвячена становленню й утвердженню професійної філософії в Україні, й навчальний посібник «Українська філософія» (2014), в якому наведено зважений погляд на історію вітчизняної філософії й продемонстровано, що вона є невіддільною частиною європейської культури. Методологічний підхід, застосований І. Захарою, є доволі виваженим, оскільки, починаючи з досліджень Києво-Могилянських курсів, він не лише викладає суть питання, а й звертає увагу на різні критичні, дискусійні моменти. Зокрема, автору важливо показати, що в курсах Академії наявна антисхоластична інтерпретація логічної проблематики [8, с. 136], а не її буквальна рецепція; що С. Яворський не погоджувався щодо онтологічного статусу універсалій як сутностей, які існують ще до одиничних речей [8, с. 139]; що І. Кроковський наголошував на важливості практичного складника будь-якої науки, а не просто на культивуванні споглядальної науки [8, с. 143]; що Ф. Прокопович волів пояснювати чуда в Біблії на основі законів природи, й закликав те, що не може бути пояснене ними, – не сприймати буквально [8, с. 207]. Зрештою, в «Українській філософії» питання самотутності нашої

світоглядної думки досліджено значно ширше й продемонстровано, що рецепція західних чи східних (візантійських) культурних впливів відбувалася в переосмисленій формі й з часом все більше враховувала українську суспільно-політичну й духовно-культурну дійсність. А це доводить, що коректне розуміння філософської теорії вимагає знання її історії. У зв'язку з цим І. Захара робить слушний висновок, що: «Цілком очевидно, що який би напрям філософії не обрав дослідник, він обов'язково повинен враховувати історію філософії взагалі і Вітчизняної зокрема. Адже в історії української філософії, та, мабуть, не тільки української, наявними є такі ідеї, факти, розвиток яких на сучасному етапі приніс би велику користь для висвітлення істини і правди» [10, с. 342]. Звісно, спершу ще потрібно зрозуміти, якою була та автентична історія української філософії, задля чого й аналізувати першоджерела, як і робив дослідник.

Логіка. Викладання логіки на кафедрі на початках забезпечували Н.В. Карамішева, С.В. Бовтач і В.П. Терещенко, а також І.З. Дуцяк. Курс логіки як нормативний у різні роки читали для студентів більшості соціогуманітарних спеціальностей з філософського, юридичного, історичного, філологічного, географічного факультетів, а також факультетів журналістики, міжнародних відносин, іноземних мов, в Інституті післядипломної освіти; як вибірковий курс логіку ще читали на факультетах культури і мистецтв, хімічному, електроніки. А от у наукових дослідженнях основний акцент зробили на різного роду філософських, юридичних і теоретико-методологічних (математичних) аспектах застосування логіки, зважаючи на затребуваність цієї дисципліни в межах відповідних галузей знання. Так, ще в 1996 р. Н.В. Карамішева і С.В. Бовтач одними з перших за часів незалежності опублікували навчальний посібник з логіки українською мовою [12]. Основні теоретичні питання, які були порушені у ньому, стосувалися предмету науки логіки, її історії і різних типів логік, основних форм мислення і законів логіки, доведення і спростування, логічних основ ведення суперечок, парадоксів і логіки формування та розвитку нового знання в науці. Теоретичний матеріал було доповнено у наступному році виданням для потреб студентів гуманітарних факультетів і педагогічних інститутів «Збірника логічних завдань» [11], в якому вміщено практичні завдання з курсу сучасної формальної логіки.

Через п'ять років Н.В. Карамішева опублікувала працю «Логіка. Пізнання. Евристика» [16], в якій досліджено низку оригінальних питань застосування логіки, зокрема, здійснено металогічний аналіз мови науки логіки, виявлено специфіку паралогізмів, софізмів і парадоксів; вивчено специфіку практичної логіки; з'ясовано особливості логіки соціальних комунікацій, розглянуто знання як об'єкт логічного аналізу, визначено співвідношення понять логіки й евристики (й особливості застосування останньої в філософії, юриспруденції, казках), а також запропоновано евристичну модель мислення, спрямованого на пошук і розв'язання задач, і евристичну модель формування нового знання в сучасній науці. Множину розглянутих питань Н.В. Карамішева доповнила у праці «Логіка (теоретична і прикладна)» (2011) [17] питаннями логіки існування, логіки науки, дискурсу як об'єкту логічного аналізу тощо. Така багатогранність логічних досліджень зумовлює й відповідне розуміння предмету науки логіки, який визначено у такий спосіб: «Логіка – це наука про універсальні форми та закони раціонального мислення, способи і види міркувань, умови досягнення їх істинності й побудови формальних (знаково-символічних) моделей цих міркувань» [17, с. 16].

Універсальність логічних знань можна чітко простежити на прикладі практичного застосування логіки в царині юриспруденції. Так, у праці «Логіка: підручник для студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів»⁸ (1998) [15] Н.В. Карамішева продемонструвала, як теоретико-методологічні знання з класичної та неklasичних логік

⁸ Із перевиданням «Логіка: підручник для студентів-правників» (2000) [14].

можна застосувати у правовій діяльності, зокрема в таких конкретних проблемних випадках, як ситуації пошуку, допиту, суперечки, побудови версій, вибору і прийняття рішення, парадоксів у правовій діяльності, застосування правової норми тощо. Окремо у посібнику звернуто увагу й на питання особливостей мислення юриста, мови права, класифікацій у юриспруденції, нормативних висловлювань, співвідношення понять логічного і юридичного (нормативного) закону, єдності дедукції та індукції у правовому мисленні, нормативного характеру дій, логічних основ юридичної теорії доказування. Для поглиблення студентами-юристами знань з логічної теорії в контексті їхнього застосування у царині юриспруденції Н.В. Карамішева опублікувала працю «Логіка і правознавство» (2012) [13], в якій особливу увагу привертають питання логічного аналізу нормативно-правових актів, системи правових норм як підстави виконання практичних дій суб'єктами правовідносин, доказування у процесі судових дебатів; логіки визнання суб'єкта злочину в ситуації допиту, зокрема, особливості побудови формальної моделі процесу допитування засобами мови логіки висловлювань.

Теоретико-методологічні засади логіки із застосуванням математичного інструментарію (алгебри Буля) досліджував І.З. Дуцяк, який у 1996–2004 рр. працював доцентом кафедри. Його багаторічні результати досліджень з логіки, розвинуті ще в роки праці у Фізико-механічному інституті НАНУ у Львові (1981–1994) й апробовані в межах Львівського товариства логіків, одним з ініціаторів створення якого він був, викладені у книгах «Логіка» (1996) [6] і «Теоретичні засади логіки» (2002) [7]. В першій з них автор запропонував таке визначення: «Логіка – це наука про види знаків-символів за їх функціями в процесі фіксування знань, про структуру виразів, у яких фіксуються знання та закони зміни цих виразів» [6, с. 8]. Таке розуміння логіки зумовлює потребу в тому, щоб не лише продемонструвати з позицій математики, як відбувається процес виведення знань, виражених у символічній формі, – важливими постають і лінгво-філософські аспекти побудови формальних систем, структура виразів яких має якомога точніше відтворювати структуру думок.

Розвиваючи цю ідею у монографії «Теоретичні засади логіки», І.З. Дуцяк представив власну типологію висловів (загальних, часткових кількісно невизначених) й проаналізував, як відбувається процес виведення знань (практичних міркувань, оформлених у висловах природної мови) на підставі знання законів булевої алгебри. У запропонованій ним формально-логічній системі, в якій формули булевої алгебри проінтерпретовані як відображення відношень між класами, а не як операції над ними, розвинуто ідеї традиційної логіки засобами логіки математичної. Для цього автору у нагоді стали діаграми Ейлера, Венна, Вейча-Карно. Спроби формалізації Аристотелевої силогістики засобами логіки предикатів продемонстрували низку зауважень до системи Стагірита, з-поміж яких І.З. Дуцяк називає відсутність правил виведення для силогізмів, в яких засновки є одиничними висловлюваннями; неможливість зробити висновок із засновків, предикатами яких є відношення, чи із засновків, в яких використовують негативні терміни; проблема необґрунтованості висновку в силогізмі через потребу в обґрунтуванні істинності загального засновку; критика вірогідності отримання нового знання, адже традиційна логіка (зрештою як і сучасна символічна логіка) лише оприявнює неявно задані знання; неквантифікованість предикатів висловів, що суттєво обмежує виражальні засоби силогістики й не дає змоги отримати логічно необхідний висновок із двох часткових засновків [7, с. 79–81]. І.З. Дуцяк демонструє, як, формалізуючи традиційну логіку, можна вирішити подібного роду неточності. Його теоретичні напрацювання наглядно демонструють можливість створення систем штучного інтелекту, які б могли опрацювати великі обсяги знань, зафіксовані у знаках.

Загалом сьогодні викладачі кафедри історії філософії – завідувач кафедри, д-р філос. наук А.Й. Дахній, професори – д-р філос. наук А.С. Синиця, д-р філос. наук М.А. Скринник, доцент, канд. філос. наук У.В. Хамар, асистенти канд. філос. наук Ю.В. Ковальчук, С.В. Бовгач, В.П. Терещенко – продовжують досліджувати ключові питання історії зарубіжної й української філософії, а також логіки. На кафедрі намітилися уже певні традиції, пов’язані з підготовкою і передачею набутих знань молодшим науковцям (див. рис. 1, табл. 2). Звісно, нові виклики, які продиктовані часом, ставлять перед українською наукою і освітою нові завдання і пріоритети діяльності. Тому особливий акцент у науковій діяльності кафедри сьогодні зроблено на питаннях: 1) перекладу праць сучасних західних авторів і формуванні української філософської термінології; 2) опрацювання великої кількості філософських першоджерел (новітніх і класичних), що завдяки демократичним процесам й інформаційним технологіям лише тепер стають доступними для дослідників; 3) популяризації історико-філософських ідей у публічному просторі; 4) інтенсифікації співпраці з зарубіжними й вітчизняними науково-філософськими осередками; 5) переосмислення ролі і місця історії української філософії як самобутнього інтелектуального феномену в загальносвітовій духовній культурі. Завдяки цим факторам зміст філософських курсів викладачів кафедри набуває нових смислів, стає актуальним і затребуваним відповідно до теоретико-методологічних вимог сучасної історико-філософської думки.

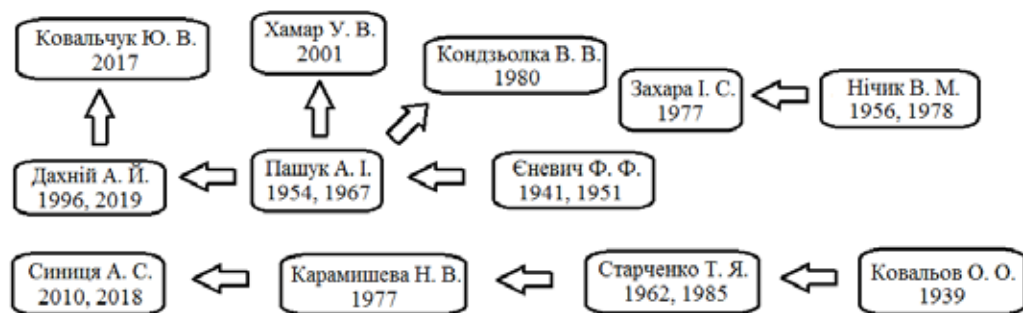

Рис. 1. Наукова генеалогія викладачів кафедри історії філософії

Пояснення: у рисунку наведено відомості про наукових керівників працівників кафедри і роки захисту кандидатських (і докторських) дисертацій

Таблиця 2

Список аспірантів кафедри історії філософії, які успішно захистили дисертацію

Рік вступу	Прізвище, ім'я, по батькові	Науковий керівник	Тема дисертації, рік присвоєння наукового ступеня
1995	Кудрик Ліліана Григорівна	проф. А.І. Пашук	Філософія як цілісне світосприйняття в концепції П. Юркевича, 1999
1996	Литвин Тарас Михайлович	доц. І.С. Захара	Рационалізм та ірраціоналізм української філософії доби бароко, 2008
1997	Наконечний Андрій Романович	проф. А.І. Пашук	Національна ідея як інтегративний чинник у суспільно-духовному житті України (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.), 2001
	Саноцька Наталія Ярополківна	доц. В.В. Кондзьолка	Феномен творчості: трансформація смислових вимірів у європейській історико-філософській традиції, 2011

Закінчення таблиці 1

Рік вступу	Прізвище, ім'я, по батькові	Науковий керівник	Тема дисертації, рік присвоєння наукового ступеня
1998	Городецька Наталя Любомирівна	проф. А.І. Пашук	«Ареопагітики» та їх вплив на формування та розвиток філософської думки України (XI–XVII ст.), 2004
1999	Паньків Олеся Василівна	доц. В.В. Кондзьолка	Формування онтологічної та гносеологічної проблематики у досократівській філософії, 2005
	Логвиненко Вікторія Михайлівна	проф. А.І. Пашук	Полемічна література як чинник становлення національно-релігійної свідомості українського народу, 2005
	Малинівська Оксана Степанівна	доц. І.С. Захара	Проблеми соціальної філософії у творчості Жака Марітена, 2004
2001	Шикуча Олександра Петрівна	доц. І.С. Захара	Екзистенційний вимір духовності людини у творчості Григорія Сковороди, 2005
2002	Рабінович Олександр Романович	доц. В.В. Кондзьолка	Ідея виховання та її теоретичне обґрунтування в античній філософії, 2009
2003	Поцюрко Олег Юрійович	доц. В.В. Кондзьолка	Основоположні принципи філософії історії у творчості Августина Блаженного, 2008
	Курило Василь Богданович	проф. А. І. Пашук	Духовна спадщина Василя Липківського та її роль у розвитку філософсько-етичної думки в Україні у 20-30 роках ХХ століття, 2008
	Онищук Оксана Василівна	доц. А.Й. Дахній	Концепція людської екзистенції Сьорена К'єркегора, 2008
2004	Котовська Ольга Петрівна	доц. І.С. Захара	Діалог як метод пошуку істини в українській філософській традиції, 2008
	Гнатишак Галина Тарасівна	доц. А.Й. Дахній	Проблема комунікативного виміру буття людини у німецькій філософії ХХ століття, 2008
2005	Салига Ірина Олександрівна	проф. А.І. Пашук	Іван Франко про духовність як субстанційний чинник формування національної ідентичності українського народу, 2012
2007	Синиця Андрій Степанович	доц. Н.В. Карамішева	Логіко-семантичні концепції мови в аналітичній філософії, 2010
2008	Закала Марія Михайлівна	проф. А.І. Пашук	Свобода як антропологічна проблема у філософії Григорія Сковороди, 2012
2009	Вербова Роксолана Миколаївна	проф. В.В. Кондзьолка	Ідеї персоналізму в українській філософії, 2013
2010	Луц Уляна Ігорівна	доц. А.Й. Дахній	Феномен секуляризації у західній філософській традиції ХХ – початку ХХІ століть, 2014
2013	Ковальчук Юлія Василівна	доц. А.Й. Дахній	Феномен любові у європейській філософії ХІХ–ХХ століть: онтологічно-екзистенційний вимір, 2017
2014	Добжинські Адам Анджей (заочно)	доц. А.Й. Дахній	Атрибутика зла в історико-філософській та релігійно-філософській європейській традиції: релігійний аспект, 2018

Звісно, пропонуване дослідження засвідчило, що історико-філософські дослідження в Університеті мають тривалу традицію, яка сягає часів єзуїтської системи освіти, опертої на вивчення творчого спадку Арістотеля. Фактично, лише наприкінці XVIII – на початку XIX ст. інтерес до його ідей в Університеті поступово витіснили зацікавленням у вивченні німецької філософії (зокрема ідеалізму І. Канта). В другій половині XIX ст. все більшої популярності набули ідеї британського позитивізму, а в першій половині XX ст. – здобули визнання й чимало прихильників аналітико-філософських поглядів польського мислителя К. Твардовського, вихідця зі школи Ф. Brentano. Лише в середині XX ст. науковці у Львівському університеті стали вивчати філософську спадщину українських мислителів, зокрема творчість І. Франка. Із здобуттям Україною незалежності й утворенням в Університеті кафедри історії філософії процес історико-філософських пошуків нарешті було організаційно завершено, після чого тривалу й клопітку працю із утвердження історико-філософських, логічних, соціально-політичних ідей української філософії в європейському й загальносвітовому інтелектуальному дискурсі було продовжено уже на новому науково-методологічному рівні.

Список використаної літератури

1. Брагінець Андрій Степанович. *Архів Львівського університету* (далі – АЛУ), ф. Р-119, оп. 1, спр. 7568.
2. Брагінець А.С. Нариси історії філософії (домарксівський період). Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1967. 268 с.
3. Брагінець А.С. Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка : монографія. Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1956. 410 с.
4. Дахній А.Й. Мартін Гайдеггер та екзистенційна філософія : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 248 с.
5. Дахній А.Й. Нариси історії західної філософії XIX–XX ст. : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 488 с.
6. Дуцяк І.З. Логіка : навч. посібник. Львів : Просвіта, 1996. 128 с.
7. Дуцяк І.З. Теоретичні засади логіки : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка ; Палітра друку, 2002. 335 с.
8. Захара І.С. Академічна філософія України (XVII – I пол. XVIII ст.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2000. 240 с.
9. Захара І.С. Лекції з історії філософії : навч. посібник. Львів : Вид-во ЛБА, 1997. 398 с.
10. Захара І.С. Українська філософія : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 354 с.
11. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Збірник логічних завдань. Львів : Каменярь, 1997. 109 с.
12. Карамишева Н.В., Бовтач С.В. Логіка: курс лекцій для студентів гуманітарних факультетів університетів. Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1996. 193 с.
13. Карамишева Н.В. Логіка і правознавство (теоретичні питання і практичні завдання) : навч. посібник для студентів-юристів. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 120 с.
14. Карамишева Н.В. Логіка: підручник для студентів-правників. Львів : Паіс, 2000. 252 с.
15. Карамишева Н.В. Логіка : підручник для студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів. Львів : Стрім, 1998. 246 с.
16. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика : навч. посібник. Львів : Астролябія, 2002. 352 с.
17. Карамишева Н.В. Логіка (теоретична і прикладна) : навч. посібник. Київ : Знання, 2011. 455 с.
18. Качмар В., Тарнавський Р. Філософський факультет Львівського університету в австрійський період (від відновлення до утраквізації навчального закладу). *Краєзнавство*. 2013. № 1. С. 81–90.

19. Ковтун Х., Синиця А. Андрій Брагінець – перший декан історичного факультету Львівського університету. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2014. Вип. 50. С. 183–205.
20. Кондзьолка В.В. Історія середньовічної філософії : навч. посібник. Львів : Світ, 2001. 320 с.
21. Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 1993. 260 с.
22. Кондзьолка В.В. «Останній римлянин» Северин Боецій. В кн.: *Северин Боецій. Розрада від філософії* / пер. з латин. А. Содомори. Львів : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. С. 19–42.
23. Кондзьолка В.В. Філософія і її духовно-інтелектуальний простір. Чернівці : Букрек, 2004. 104 с.
24. Кондзьолка В.В. Філософія і її історія. Львів : [б.в.], 1996. 168 с.
25. Кравчук І.В. Петро Лодій, «Настанови логіки». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2007. Вип. 84–86. С. 42–45.
26. Кравчук І.В. Петро Лодій як представник української академічної філософії : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.05 / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2008. 174 с.
27. Липинський М. *Державний архів Львівської області* (далі – ДАЛО), ф. 26, оп. 5, спр. 1110.
28. Лодій Петро. Логічні настанови... : Підручник / переклад на сучасну укр. мову Кирика Д.П., упорядкування Кирика Д.П. та Сініциної А.В. Львів – Івано-Франківськ, 2010. 380 с.
29. Мельник В., Синиця А. Дорога завдовжки в століття... Історія філософського факультету Львівського університету. *Каменяр*. 2011 р. № 1. С. 3.
30. Мірчук І. Петро Лодій та його переклад “Elementa Philosophiae” Баумайстера. *Філософська і соціологічна думка*. 1993. №4. С. 106–125.
31. Наказ ректора Львівського державного університету імені Івана Франка № Р-368 від 20 червня 1997 р. «В студентських справах денного навчання філософського факультету». *АЛУ*, ф. Р-119. Арк. 134–136.
32. Наказ ректора Львівського держуніверситету імені Івана Франка № 151 від 11 лютого 1992 р. «Про організацію в університеті філософського факультету». *АЛУ*, ф. Р-119. Арк. 105.
33. Наказ ректора Львівського державного університету імені Івана Франка № 986 від 06.07.1995. *АЛУ*, ф. Р-119, спр. № 01–03 Н. Арк. 27.
34. Наказ по Львівському державному університету імені Івана Франка в справах професорсько-викладацького складу № 1543 від 22.09.1995 р. *АЛУ*, ф. Р-119, спр. № 01–03 Н. Арк. 171.
35. Олексюк М. М. Суспільно-політичні і філософські погляди Лесі Українки: дис. ... канд. філос. наук / Львів. держ. ун-т імені Івана Франка. Львів, 1954. 361 с.
36. Олексюк М.М. Філософсько-атеїстичні погляди С. Тудора (С.Й. Олексюка) : монографія. Львів : Вид-во Львівського університету, 1962. 306 с.
37. Охорович Ю. *ДАЛО*, ф. 26, оп. 5, спр. 1439.
38. Пархоменко М.М. Іван Франко студент Львівського університету. Львів: Видавництво Львівського університету, 1956. Зб. 5. С. 181–190.
39. Пашук А.І. Іван Вишенський – мислитель і борець : монографія. Львів : Світ, 1990. 176 с.
40. Пашук А.І. Нариси з історії філософії Середніх віків : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 648 с.
41. Пашук А.І. Соціологічні і суспільно-політичні погляди С.А. Подолинського : монографія. Львів : Вид-во Львівського університету, 1965. 219 с.

42. Пашук А.І. Філософський світогляд Івана Франка : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 432 с.
43. Пашук А.І. І. Франко про марксизм і соціал-демократизм : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 176 с.
44. Протокол № 9/7 засідання Вченої ради університету від 3 липня 1991 р. АЛУ, ф. Р-119, Протоколи засідання Вченої ради 30 січня 1991 – 30 грудня 1992. Арк. 48–52.
45. Протокол № 9/4 засідання вченої Ради Львівського державного університету імені Івана Франка від 5 квітня 1995 р. АЛУ, ф. Р-119, Протоколи засідань Вченої ради Львівського державного університету імені Івана Франка. 1995 рік. Арк. 14–24.
46. Протокол № 10/5 засідання вченої Ради Львівського державного університету імені Івана Франка від 17 травня 1995 р. АЛУ, ф. Р-119, Протоколи засідань Вченої ради Львівського державного університету імені Івана Франка. 1995 рік. Арк. 25–35.
47. Протокол № 1/6 засідання Вченої ради філософського факультету від 2 червня 1994 року. АЛУ, ф. Р-119, Протоколи засідань Вченої ради філософського факультету з № 1/6 від 02.06.1994 р. до 21/2 від 30.06.1999 р. Арк. 1–3.
48. Протокол № 5/11 засідання Вченої ради Львівського державного університету імені Івана Франка від 30 листопада 1994 р. АЛУ, ф-119, Протоколи засідань Вченої ради 27 січня 1993 – 28 грудня 1994. Арк. 149–169.
49. Протокол № 5/11 засідання Вченої ради університету від 27 листопада 1991 р. АЛУ, ф. Р-119, Протоколи засідання Вченої ради 30 січня 1991 – 30 грудня 1992. Арк. 85–101.
50. Протокол № 3/9 засідання Вченої ради університету від 25 вересня 1991 р. АЛУ, ф. Р-119, Протоколи засідання Вченої ради 30 січня 1991 – 30 грудня 1992. Арк. 63–73.
51. Рациборський О. ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1602.
52. Синиця А.С. Історія викладання філософії у Львівському університеті (XVII – перша половина XX ст.). *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2012. № 6. С. 68–82.
53. Синиця А.С. Історія логічних досліджень у Львівському університеті (XVII – пер. пол. XX ст.). *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2011. Вип. 14. С. 31–41.
54. Синиця А., Ковтун Х. Андрій Брагінець – перший декан історичного факультету Львівського університету. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2014. Вип. 50 : До 75-річчя історичного факультету. С. 183–205.
55. Синиця А.С. Сучасна аналітична філософія: від прагматики мови до концептуалізації свідомості : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 448 с.
56. Стефан Яворський. Філософські твори у трьох томах. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1992. 630 с. Т. 2. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 766 с.
57. Хамар У. В. Історія філософії : курс лекцій. Львів : Ініціатива, 2008. 360 с.
58. Хамар У.В., Кондзьолка В.В. Світ філософії : практикум з історії філософії для студентів ВНЗ. Львів : Ініціатива, 2008. 474 с.
59. Черкавський Е. ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 2059.
60. Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, sammt der Ordnung der Vorlesungen an derselben im Winter-Semester des Studien-Jahres 1850/51. Lemberg : Aus der kais. konigl. galicischen Aerial-Staats-Druckerei, 1850. 21 s.
61. Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, sammt der Ordnung der Vorlesungen an derselben im Winter-Semester des Studien-Jahres 1855/56. Lemberg : Aus der kais. konigl. galicischen Aerial-Staats-Druckerei, 1855. 30 s.
62. Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, sammt der Ordnung der Vorlesungen an derselben im Winter-Semester des Studien-Jahres 1860/61. Lemberg : Aus der kais. konigl. galicischen Aerial-Staats-Druckerei, 1860. 32 s.
63. Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, sammt der Ordnung der Vorlesungen an derselben im Winter-Semester des Studien-Jahres 1870/71. Lemberg : Aus der kais. konigl. galicischen Aerial-Staats-Druckerei, 1870. 38 s.

64. Aristotle's *Metaphysics* : A Revised Text with Introduction and Commentary by W. D. Ross. Oxford : Clarendon Press, 1924. Vol. 1. CLXVI, 366 p.
65. ENCYCLOPEDIA. Львівський національний університет імені Івана Франка. У 2 т. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Т. 1: А–К. 716 с. ; 2014. Т. 2: Л–Я. 762 с.
66. Finkel L., Starzyński S. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. Lwow : Drukarnia E. Winiarza, 1894. 417 s.
67. Feder J.G.H. *Institutiones logicae et metaphysicae*. Gottingae : Dieterich, 1797. XL, 336 p.
68. Likawetz J.C. *Elementa philosophiae*. Brunae : Trassler, 1812. 95 s.
69. Ochorowicz J. *Wstęp i pogląd ogólny na filozofię pozytywną*. Warszawa : Drukarnia J. Noskowskiego, 1872. 94 s.
70. *Ratio Studiorum*. Уклад студій Товариства Ісусового. Система єзуїтської освіти / пер. Р. Паранько, А. Маслюха. Львів : Свічадо, 2008. 252 с.
71. Twardowski K. *O filozofii średniowiecznej: Wykładów sześć*. Lwów : H. Altenberg ; Warszawa : E. Wende i Sp, 1910. VIII, 138 s.

**ORIGIN AND DEVELOPMENT OF HISTORICO-PHILOSOPHICAL RESEARCH
AT LVIV UNIVERSITY: ON THE OCCASION OF THE 25TH ANNIVERSARY
OF THE DEPARTMENT OF HISTORY OF PHILOSOPHY**

Andrii Synytsia

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str., 1, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: andrii.synytsia.edu@gmail.com*

The article deals with the peculiarities of the progress of historico-philosophical researches conducted by the scientists at Lviv University since its origin. It is explained why during the Jesuit system of education the history of philosophy at the university did not give tangible results, but was somewhat intensified in the wake of the popularity of German philosophy of the late XVIII-th – early XIXth centuries and, in particular, is represented in the works of P. Lodi. However, as it was shown in the study, the first of the known individual courses on the history of philosophy was taught by M. Lipinski 170 years ago (in 1850–1851 academic year). It has been investigated what place and role were assigned by K. Twardowsky and his students to historico-philosophical thought, although it is noted that the true heyday of the history of philosophy took place thanks to A. S. Brahinets, who significantly intensified the study of the history of Ukrainian philosophy, and in particular, the work of Ivan Franko. Particular attention is paid to the processes that preceded the creation of the Department of History of Philosophy on September 1, 1995. The main achievements of its scholars are analyzed. These achievements are divided into three directions: history of foreign and Ukrainian philosophy, as well as logic. It is noted that in the study of foreign philosophy considerable attention was paid to both ancient or medieval philosophical systems, and contemporary conceptions within both analytic and continental philosophy; studies of Ukrainian philosophy have captured the views of many thinkers (from Lviv University, Kyiv-Mohyla Academy and other educational centers) that have significantly enriched the spiritual culture of the Ukrainian people; logical investigations were devoted to the peculiarities of application of logic in the philosophical, legal, and mathematical areas. An attempt to present the scientific genealogy of the scholars of the department was made. At the same time the basic information about the scientific staff prepared at the department is given. It has been argued that thanks to the activity of the scholars of the department, the history of foreign philosophy has become more clarified and comprehended in the context of Ukrainian spiritual culture, and Ukrainian philosophical thought is more famous in the world.

Key words: history of philosophy, Lviv University, Ukrainian philosophy, Ivan Franko, logic.